

До спальні, навіть крізь зачинені вікна, проникало щебетання птахів. Кирило Ступак потиху, щоб не розбудити дружинку, вийшов у вітальню. Тут підтягнув жалюзі, навстіж розкрив вікна, зручно сперся ліктями на прохолодне бляшане підвіконня і, примруживши очі, з насолодою вдихнув ранкове весняне повітря.

З четвертого поверху йому видно було понад сусідній будинок аж ген за околицю міста, ба він навіть розпізнавав вулиці недалеких сіл; за жовтими і зеленими лапами тяглася темнозелена смуга порослих буковим лісом узгір'їв, над яким вже піднялося світложовте сонце, щедро розсипаючи ясні промені на клубки туману у видолінках біля річок. Кирило підставив сонцю незагоріле обличчя. Вітерець ворухнув листя тополь і обвіяв його випарами роси. Він вслухався у пташиний хор, намагаючися роздивитись пурхаючих з гілки на гілку, з крони на крону молодих тополь співаків. Зліва почулося цвірінькання, в ту ж мить десь у листі тополі замищало, над головою — защебетало, але соліста побачити ніяк не щастило.

Ластівки все літали в одне місце на сусідньому будинку, де знайшли спокійний куточок над дверима балкона, забитими гвіздками, щоб діти не ходили туди і не випали. Десь за будинком чи аж біля річки ластівки брали зсмілю, несли у дзьобі до гнізда і, змішану зі слиною, приліплювали там, після чого поверталися за дальною. Часом прилітали дві пташки із землею, а подеколи одна з них — із соломинкою чи пір'ячком у дзьобі, щоб зразу ж вистелювати дно гнізда.

— Нам би з такою швидкістю будувати квартири, — напівголосно проказав Кирило Ступак, який був архітектором.

Під вікнами загуркотів мотор, потім другий, третій, з автомашин вилетіло по кілька клубків синього чаду; вони одна за одною відривалися від хідника, вузеньким

проходом прямували в провулок, а звідти вибирались на головну вулицю — то сусіди поспішали на роботу. Автомашини стояли біля тротуару вздовж усього будинку, їх там вмістилося понад п'ятдесят, і вони здалися Кирилові велетенським гребенем, з якого кожного ранку виламуються окремі зубці; тепер з нього випав четвертий зубець і на його місці лишилась прогалина.

Переполохані гурчанням та гудінням моторів пташки повипурхували з крон дерев і злетіли вгору, ніби рятуючись від отруйних вихлопних газів. Вони довго літали високо над будинками, перш ніж наважились спуститися вниз, на гілки тополь або до калюжок, щоб дзьобнути землиці для гнізда. Відтепер їх цілий день будуть лякати мотори, писк гальм автобусів на недалекій зупинці, а під вечір — гучні мелодії у виконанні закордонних співаків, що їх підлітки програють у підвалах або на срісі, змагаючися, чий магнітофон голосніший. Люди привикли до галасу, але пташки все збиваються в рій над кварталом і відлітають у недалекий ліс. Тільки сутінки приганяють їх у власні гнізда.

До відходу на роботу Кирило встигає приготувати сніданок і наїстися. Якщо хоче переказати дружині щось невідкладне або попросити, щоб вона подзвонила йому на роботу, залишає на столі записку.

Сьогодні, перед відходом, ще раз глянув у портфель, чи чогось не забув, намацав у кишенях документи, малий блокнот і ключі. При ключах завагався — залишив одну в'язку: від квартири, вхідної брами і канцелярії та ательє на роботі. На другому кільці, яке вийняв, загойдалися два ключики від автомашини. Кирило подивився на них і повісив на гачок біля вішалки — на роботу поїде автобусом.

На вулиці кілька дітей ховалося під дашком, але дослі стояли на краю хідника. Кирило привітався, і дехто з сусідів та знайомих подав йому руку. Спало на думку, що давно з ними не говорив. Звичайно підніме руку від руля або схилив голову до опущеного скла у дверцятах автомашини на знак привітання, але ніколи не зупиняється бодай на «як ся маєте» чи «як ся маєш, сусіде, товаришу» . . . На перший автобус не пішов, бо пізно здогадався, що в нього нема квитка.

Поки перебіг на другу сторону широкої вулиці, вкинув крону в автомобіль і вийняв квиток, а потім ще почекав, щоб пройшли автомашини, то наповнився і другий автобус. Але дальший прийшов незабаром.

Незвично почуває себе Кирило Ступак і наближається до «Будовопроект», де працював уже восьмий рік. Ідучи сюди автомашиною, він слідкував за дорогою, потім стеріг, чи хтось не перебігає перед мостом на другий бік, а відтак звертав за поворотом на площадку, де були резервовані місця для автомашин працівників установи. Ніколи не міг отак спокійно оглянути газон, молоді деревця перед будинком... Найвище вирости срібні смереки, тягнулися вгору і стрункі туї. Японські черешні вже відцвіли, магнолія сяяла крупними квітами в повному розквіті, пахнув перший бузок, вже показували квіти деякі декоративні кущі. Отака краса, а в нього ніколи нема бажання вийти з будинку на десять хвилин у парк. Хіба що зупиниться біля вікна в кабінеті і ніби мимохіть гляне зверху, але то — мертва фотографія без ніжного шелесту листя, дзижчання комашні та приемних ароматів, до яких далеко найдорожчим французьким парфумам.

У своєму кабінеті Ступак спочатку глянув у календар, чи не позначена в нього на сьогодні якась невідкладна справа. Зазирнув і в блокнот — нічого особливого. Узявся закінчувати проект школи, але незабаром його відірвав від роботи телефонний дзвінок — директор ввічливо поздоровкався і попросив зайти до нього, як буде мати вільний час.

Кирило мить міркував, чого б то його кликав директор, але ніяк не міг знайти причину, а в такому разі людина звичайно починає підозрювати, що директор кличе, аби порядно вилаяти. Цікавість не дала йому довго всидіти. Зі свого кабінету Ступак вийшов енергійно, перші кроки по коридору були рішучі, але поступово вони ставали дедалі більш млявими, а коли він постукав у канцелярію, то це вийшло майже нечутно. Секретарка якраз виходила від директора і запросила Ступака зайти.

Директор «Будовопроект» підвівся з-за робочого столу і вийшов назустріч, простягнувши далеко вперед руку на привітання.

— Заходь, заходь, — захопив він Ступака.

Кирило зніяковів, бо директор звичайно не ручкався з працівниками установи.

— Сідай, — запросив директор, а коли Ступак узяв стілець, енергійно запропонував: — Радніше тут сядемо.

Директор рукою показав на шкіряні крісла, розставлені під стіною від рогу до рогу і ще з другого боку вздовж довгого столу. Ступак сів, а директор пішов на протилежний кінець. Кирилові така відстань здалася занадто великою для дружньої бесіди. Проте директор, ніби щось згадавши, підвівся, сів за свій робочий стіл, порився в шухлядці і вийняв звідти книжку. Пересвідчився, чи це те, що він шукав.

— Маєш цю книжку?

Ступак ледве розгледів назву і мовчки заперечливо похитав головою.

— Треба мати, — сухо проказав директор. — Тут довідаєшся усе про психологію керівних кадрів. Я тепер без неї не міг би керувати установою. Є тут дуже цікаві речі про взаємовідносини між людьми.

Кирило Ступак обвів поглядом кабінет. За спиною стояли скрині з книгами, але кілька полицок було відведено для кубків переможної команди волейболістів «Будовопроект» і для пам'ятних медалей. На стінах висіло кілька дипломів у рамках. Крізь велике вікно сонце освітлювало всю кімнату, але вона здавалася темною від дощаної облицьовки махагонієвого кольору.

Директор подав Ступакові книжку, щоб той подивився, але тут же забрав її назад і сів за протилежний кінець столу.

— Я з цього складав екзамен у вечірній школі, — повільно заговорив директор, але Ступакові здалося, що то він навмисне зволікає. — Як прочитаю, потім позичу тобі. У мене багаторічний досвід роботи на керівній посаді, але тут я знайшов факти, над якими хитав головою.

У Кирила в ту мить зродився здогад, що, може, хтось із підлеглих поскаржився на нього, бо чого б інакше директор узявся читати лекцію про психологію і взаємовідносини?

— Ти задоволений роботою? — несподівано запитав директор.

Кирило Ступак остаточно розгубився і дового не міг спромогтися бодай на словечко згоди чи заперечення. Куди гне директор? Він ніяк не міг цього збагнути.

— Ну, як вам сказати, — з трудом промовив Ступак. — Загалом — задоволений.

— А в деталях? — пожвавішав директор.

— В деталях, в деталях . . . — Кирило злякався, що ось зараз зайво в чомусь заплутається. — Були ж уявлення, надії . . . Ще в школі. Зрозуміла річ, то все — фантазія, а тут реальне життя . . . Мріялося робити щось велике, важливе, а тут — дрібна робота, проекти звичайних будинків, установ . . . Тепер ось закінчуємо проект фахового училища.

Директор уважно слухав Ступака, навіть нахилився над столом і вухо наставив, а потім примружив очі. На обличчі в нього заграла усмішка.

— Тоді перейдімо прямо до діла, — директор підвівся і зі свого робочого столу приніс папку та поклав її перед Ступаком. — Подивись на це.

Кирило Ступак нетерпляче перебіг очима по паперах, а потім став уважно читати. Директор спочатку спостерігав, яке враження справила на Ступака несподіванка, потім задоволено видихнув і взявся телефонувати. Він переглянув пошту на столі, щось підкреслював, робив примітки, але так тихо, що не заважав Ступакові спокійно знайомитися з матеріалом. Коли Ступак дочитав, директор визивно глянув на нього, але Кирило залишився байдужим, ніби не бачачи нічого спільного між собою і матеріалом.

— Що скажеш? — по-дружньому посміхнувся директор, але Ступакові здалося, що директор все ще приховує справжню причину виклику.

— Цікава робота, — щиро сказав Ступак і з ноткою жалю додав: — Таких замовлень ми не одержуємо.

— А коли це і є для нас?

— Для нас?

— Я довго міркував, — директор перейшов на під-

креслено серйозний тон, — котрому ательє міг би довірити цю справу, і зупинився на тобі.

— На мені? — Ступак приємно здивувався, але раптом відчув страх: — Такого великого проекту ми ще не реалізували.

— Подивись на це, ще раз простудіюй, а завтра приходь, скажеш, як вирішив, — директор підвівся на знак того, що розмова закінчена.

Високий і в свої тридцять три роки все ще атлетичної статури, завжди ошатно та зі смаком вдягнений інженер-архітектор Кирило Ступак повернувся від директора у свій кабінет, розклав на столі замовлення і довго на нього дивився, ніби не вірячи, що це — правда. В котрий вже раз так приносив від директора замовлення, та досі то були дрібні роботи. Сьогодні йому самому трудно було дати відповідь. Кирило ліктями сперся на стіл і в підставлені долоні схилив чоло. У такій позі він завжди міркував над роботою, але тепер все одно ніяк не знав, звідки почати. І тішився, і страх його охоплював.

Ступак, як і кожен архітектор, мріяв колись, що йому замовлять великий проект. В його уяві поступово викреслювалися контури окремих комплексів, уточнювалися засади, навіть окремі деталі він зарисовував і відкладав, бо що як раптом справді доведеться робити отакий проект? У нього вже будуть певні думки, ідеї, він зможе виступити перед фахівцями, відстояти власний твір... Тепер перед Ступаком було не на якусь установу замовлення — там замовець пред'являє свої вимоги і ставить свої умови, включаючи подробиці, встановлює приблизний кошторис і архітекторам досить кілька днів для того, щоб мати готовий проект. Але тут висловлені лише загальні вимоги, а все інше залежатиме від нього.

Кирило Ступак ставить собі питання, чи може він узяти на себе таку відповідальність. І мимохіть в думках повертається до своєї першої самотійної праці в «Будовопроекті».

Про те, що він працюватиме в «Будовопроекті» в Солянах, Кирило знав уже на початку останнього курсу вищої школи. Особливих претензій щодо місця